

Öğrenci Yetiştirmeye Tutkuyla Bağlı Bir Öğretim Üyesi: *Hasan Işın Dener*

Nazmi KOZAK*Anadolu Üniversitesi
Turizm Fakültesi*

GİRİŞ

Aslında portre yazmak, görüldüğünün tersine epeyce zordur. Eksik anlatım sorunu her zaman bir tehdit olarak durur. Yanlış anlatım (ve bazen yanlış anlaşılma) ise, bir başka sorundur. Hasan Işın Dener'i anlatmak (ve tanıtmak) yukarıdaki zorlukların hepsini içerir!.. Kimse göze alamayınca, kendisinin portresini yazma işi bana düştü! Ben de peşin peşin olabilecek hatalar ve eksiklikler için sizleri uyarıyorum!..

Prof. Dr. Hasan Işın Dener, Hacettepe Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı/Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı'ndan tez danışmanıdır. İki yılda bir tezi zor yazabildik! Aslında birkaç tez yazabilirdik, her bir tez konusu üzerinde de epey yol da aldık ama sonuçta Enstitü'nün bana tanıdığı sürenin dolmasına birkaç ay kala mevcut tezi yazmaya karar verdik; buna, yazmak zorunda kaldık da denilebilir! Her iki taraf da bu iki yıllık boğuşmadan pek memnun kalmış olmalı ki(!) yaklaşık 30 yıla varan ilişkimiz hala devam ediyor.

Yıl 1987, bu satırların yazarı Mersin'deki lisans eğitimi sonrasında hayalini kurduğu akademik kariyeri için varlığından bir gazete ilanı ile tesa-düfen bilgi sahibi olduğu Hacettepe Üniversitesi'ndeki yüksek lisans programına ön kaydını yaptırır. Yabancı dil sınavının yapıldığı Beytepe'deki sınıfta bulunanlar arasında işini diğer öğretim üyelerinden daha bir ciddiye aldığı izlenimi veren beyaz saçlı bir akademisyen dikkatini çeker. Sonrasında ikinci gün yapılan bilim sınavında da benzer sahneler yaşanır. Derken, nasıl olmuşsa bu satırların yazarı, sınavda "başarılı" bulunur! Aslında bir önceki yıl (1986!) İstanbul Üniversitesi'nde yaşadığı "deneyim"den sonra pek umudu yoktur ya! Nasıl olsun; İstan-

bul Üniversitesi'nde girdiği sınavda her alandan; biyolog, jeolog, dinbilimci, çevre bilimcinin yanı sıra numune olarak bir-iki turizm okulu mezunu da turizmle ilgili yüksek lisans programına ancak kabul edilir! Hacettepe Üniversitesi'nde de aynısı olacak diye beklerken, tersi olur; hak edenler kazanır bu kez!.. Bunda beyaz saçlı bu akademisyenin bir etkisi var mıdır, bilinmez!..

Dener ile esas karşılaşmamız tabi ki derste oldu. Bir dönem Adana'da çalıştığım otelin zincirinin Ankara'daki otelinde çalışmaya henüz başladığımdan, ilk derse katılamadım. İlk derse, aynı evde birlikte kaldığım Mersin'deki okuldan arkadaşım, dostum ve kardeşim Cengiz Emre bulundu. Akşam eve gelince Cengiz "bugün derse acayip bir hoca geldi, hiç kitaba bakmadan konuşuyor ve tahtaya yazıyor" diyerek, Dener ile ilgili olarak bendeki ilk yargının oluşmasına katkıda bulundu!.. Burada "kitaba bakmamadan" konuşma ve yazma eylemine dikkat çekmek isterim, bu eylem demek ki bizim için farklı bir şeymiş! Hala öyle midir acaba? Cengiz'in bana anlattıklarının epey eksik yönlerinin de olduğunu bir sonraki hafta katıldığım derste ve sonraki derslerde anlamaya başladım. Haftanın iki gününün akşamı, 18:00-21:00 saatleri arasında Hacettepe Üniversitesi'nin Sıhhiye Kampüsü'nde, Tıp Fakültesi'nin dersliklerinde gerçekleşen, belirli bir saatten sonra binanın kapıları kilitlendiği için çoğu kez Kızılay'da, Net Piknik'te devam eden derslerde Dener'i daha yakından tanıma fırsatım oldu. "Anlama fırsatım oldu" demek için yılların geçmesi gerekti!.. İki dönem boyunca kendisinden toplam üç ders aldık. Heterojen bir sınıftık, bu nedenle birbirilerimizden de epey şeyler öğrendik. Sonrasında tez danışmanı seçiminde benim tercihim Hasan Işın Dener oldu. Bu arada

değinden geçemeyeceğim; hala pek çok üniversitede öğrencinin görüşü alınmadan tez danışmanı atanmasının yapıldığı şu günlerden 30 yıl önce bizler kendimiz danışman hocamızı ön görüşmeler yaparak belirleyebiliyorduk. Kimse de bu duruma, nedense “müdahale” etmiyordu!..

Yukarıda da değindiğim üzere Dener ile ders dönemi sonrasında iki yıl da tez danışmanı-öğrenci ilişki oldu. Kütüphanelerde, kafelerde, hoca'nın evinde tez çalışması üzerinde çalıştık. Zaten kendisinin yer seçimi diye bir kaygısı hiçbir zaman olmadı. Sonraki yıllarda benim Sokullu'daki evimde, Ankara-İstanbul Mavi Treni'nde, Net Piknik'te, Beşevler'deki Otelcilik Okulu'nun çay bahçesinde çeşitli araştırmalar, kitaplar, dergi ile ilgili konularda görüşmelerimiz, tartışmalarımız oldu, olmaya da devam ediyor. Bundan sonraki yazacaklarımın da bu çerçevede değerlendirilmesinin yerine olacağı kanısındayım.

HASAN IŞIN DENER KİMDİR?

Hasan Işın Dener'i anlamak için kim olduğunu bilmenin büyük önemi var. Dener, Prof. Hayri Dener ile Hilmiye Dener'in oğlu olarak Ankara'da dünyaya gelir (1943). Anne ve babanın her ikisi de fen bilimlerinde çalışan öğretim üyesi. Baba fizik, anne ise matematik alanlarında uzman. O nedenle olacak, büyük önder Atatürk bu aileye “Dener” soyadını uygun bulmuş!.. Anne ve babanın çok sayıda yayımlanmış kitabı mevcut. Böyle bir ortamda doğan ve yetişen Dener, orta öğrenimini TED Ankara Koleji'nde tamamlar. Ardından Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin Ekonomi ve İstatistik Bölümü'nden mezun olur. Mezuniyetini izleyen dönemde, bir süre Devlet Planlama Teşkilatı'nda görev alır. Sonra Almanya'ya gider ve Bonn Üniversitesi'nde Ekonometri alanında doktora derecesini alır (1974). Türkiye'ye dönüşünün ardından Devlet İstatistik Enstitüsü'nde çalışmaya başlar. Bu arada, Hacettepe Üniversitesi'nin Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü'nde yarı zamanlı dersler okutmaya başlar. Sonrasında ise, bu bölümde tam zamanlı öğretim üyesi olur (1977). Bu yıl içerisinde Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Turizm Ana Politikası (TAP) grubunda görevlendirilir ve burada 1981 yılına kadar yarı zamanlı

çalışır. Ayrıca ve bundan sonra da Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı'nda birtakım komisyon görevlendirmelerinde de yer alır. Diğer taraftan, Hacettepe Üniversitesi'nden Doçent (1988) ve Profesör (1996) ünvanlarını alır. 2002 yılında Hacettepe Üniversitesi'nden emekliye ayrılır ve Çankaya Üniversitesi'nde görev alır. Çankaya Üniversitesi'nde 2015 yılına kadar görev yapar, aynı yıl yaş haddinden üniversiteden ayrılır. Bu arada, aralıksız olarak üç yıl süreyle Anadolu Üniversitesi'nin Turizm İşletmeciliği yüksek lisans ve doktora programlarında dersler okutur (2012-2015). Bu satırların yazıldığı dönemde farklı üniversitelerde yarı zamanlı öğretim üyesi olarak dersler okutmaya devam etmektedir.

OKUTTUĞU DERSLER

Dener, kelimenin tam anlamıyla disiplinlerarası çalışan bir akademisyen ve araştırmacıdır. Hani ilgilenmediği alan yok gibidir. 1800 yılı öncesinin filozofları gibi, hemen her alana ilgi duymuş, araştırmalar yapmış ve bu alanların pek çoğunda da dersler okutmuş biri. Tabii bu anlatımların bizim “her dersi veririm abi!” türü sözde akademisyenlerle hiçbir şekilde karıştırılmaması yerinde olur. Kendisini yakından tanıyan veya derslerine devam etmiş öğrencileri, ne demek istediğimi daha iyi anlarlar! Alman ekolünde yetişmiş biri olmasının bunda kuşkusuz epey etkisi var. Öte yandan Matematik, Ekonometri ve İstatistik alanlarında uzman birinin İşletmecilik yoğunluklu derslerin okutulduğu bir okulda görev yapmaya başlamasının bir etkisi olduğu da kuşkusuz.

Dener'in okuttuğu dersleri sıralamaya başlamadan önce şunu da eklemeyi geçmemek gerekir: Okuttuğu bütün bu dersler için özgün ders notları, uygulamalar, örnek olay çalışmaları, vb. gibi ders materyalleri hazırladığını, bunları kesintisiz hemen her derste öğrencilere tektir, fotokopi gibi yollarla çoğaltarak dağıttığını, ayrıca ölçme ve değerlendirme yaptığını, öyle sanıyorum ki, en iyi yine öğrencileri ve yakın çalışma arkadaşları bilir.

Okuttuğu derslere gelince, kuşkusuz İstatistik ve Matematik içerikli dersler, ilk sıralarda yer alır.

Bunlar, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin İşletme Bölümü başta olmak üzere, çeşitli bölümlerde okutulan dersler arasında. Bu yönden her eğitim düzeyinde verdiği İstatistik, Araştırma Yöntemleri ve Matematik dersleri dışında Öngörü Teknikleri, Uygulamalı Ekonometri, Sistem Analizi, Matematiksel Programlama, Yöneylem Araştırması, Proje Yönetimi, Karar Kuramı gibi dersler de yer alır. Yine İşletme ve Ekonomi bölümlerinde Mikroekonomi ve Makroekonomi temel dersleri dışında, Yönetim Ekonomisi, Ekonomik Analiz, Para ve Banka da okuttuğu diğer dersler. Bunlar derleyebildiklerimiz. Yoksa 40 yılı aşan meslek yaşamında eminiz bu listeye eklenilecek başka dersleri de olmuştur.

Hacettepe Üniversitesi'nde açılan Turizm ve Otel İşletmeciliği Önlisans Bölümü'nün (1974) ve sonra açılan İşletme Anabilim Dalı/Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı'nın (1981) değişmeyen ve özellikle tez dönemindeki yükü omuzlayan hocası, 2002 yılına kadar hep Hasan Işın Dener olur. Önlisans Bölümü'nde verdiği başlıca turizm dersleri arasında, Turizm İstatistikleri, Turizm Ekonomisi, Turizmin Güncel Sorunları yer alır. Yüksek lisans programında ise, uzun yıllar iki dönemde toplamda üç ders okutur. Okuttuğu dersler, Turizmde Kantitatif Yöntemler, Turizm Ekonomisi, Turizmde Politika ve Planlama şeklindedir. Bildiğimiz kadarıyla okuttuğu İstatistik gibi genel dersleri de, eğer turizm öğrencilerine veriyorsa, öğrencilerin mesleki yönelimlerini hiç unutmaksızın gerçekleştirir.

Dener, yarı zamanlı olarak, Gazi ve Bilkent Üniversitelerinde de turizm alanı dersleri verir. Gazi Üniversitesi'nde Turizmde Politika ve Planlama, Bilkent Üniversitesi'nde de Turizm Ekonomisi derslerini yürütür. Ayrıca, 2012-2015 yılları arasında, bu satırlarının yazarının ricası ile Anadolu Üniversitesi'nin Turizm İşletmeciliği yüksek lisans ve doktora programlarında Turizm Analizleri, Turizm Araştırmalarında Ölçüm ve Ölçekleme ve Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri derslerini okuttu. Öyle sanıyorum ki, bu üç yılda Dener'den ders alan Anadolu Üniversitesi öğrencilerinin ortaya koyacakları farklılık, ileriki yıllarda çok net olarak görülecektir.

ESERLERİ

Yukarıda da sözünü ettiğimiz üzere; Dener, çok üreten, okuttuğu dersler için binlerce sayfa ders notu hazırlamış bir öğretim üyesidir. Bunların ötesinde elbette ki bir hayli araştırma raporu, makale, bildiri ve yazıları da vardır.

Önce ders kitapları konusunda birkaç söz söylemek gerekirse... Piyasadaki basılı ders kitapları ile mukayese kabul bile edilemeyecek değin üstün niteliklere sahip olan bu ders notlarının kitap olarak yayımlanması hususu, kendisiyle yaptığımız sohbetlerde, 1990'lı yılların başından itibaren ayrı bir mevzuyu oluşturur! Bu konuda herhangi bir gelişmeyi şu ana kadar kaydedemedik. Bu durum, hele günümüzdeki pek çok akademisyenin anlamakta güçlük çektiği bir konudur. Bize göre, alınan akademik terbiye, mükemmellik kaygısı, vb. nedenler, "hazır ders notlarının" kitap olarak yayımı önündeki en büyük engeller oldu. Zira ders notlarının kitap olarak basımı gündeme geldiğinde, "Notlarının tamam olmadığı, eksikleri olduğu, tamamladığında kitap olarak bastırılmak istediği" hep ortaya attığı temel argümanlar olur. Ders notlarının kitap olarak yayımı konusunda, başta bu satırların yazarı olmak üzere bir grup öğrencisinin aklına "şu notları onun adına bastırılmam, başta türlü olmayacak" şeklindeki birtakım "radikal yönelimleri" getirmiş olsa da, öğrencilerin Dener'den gördükleri ve aldıkları akademik terbiye, bu yolu denemelerine engel olur!..

Bu konudaki tartışmalarımızın birinden sonra, Dener'den el yazısıyla şu notu aldığımı, hakkını yememek için, buraya koyuyorum:

"Notlarım, dersi verdiğim sınıf için tamam ama, 1) ders hiçbir zaman derse ayrılan sürede bitmez. Ödevlerle, okuma parçalarıyla, uygulamalarla o süre, ne kadar uzatılırsa uzatılsın, yetmez. 2) Hele hele dersin konusu, ne kadar dar olursa olsun, dersin kapsamını çok aşar. İşte bütün bunların eklenmesi, ama sonra kitap içeriğinin yine homojen ve öğretici hâle getirilmesi lazım!"

Yukarıdaki açıklamalar, "Hocanın hiç mi yayımlanmış eseri yok?", sorusunu akla getirebilir. Bir kere şunu söylemek lazım; yukarıda anlatılmaya çalışılan ders notlarının bir kısmı başta Hacettepe Üniversitesi'nde olmak üzere "ders notu" olarak yayımlanır. Benim anlatmaya çalıştığım husus,

bir yayınevinde yayımı ile ilgilidir. Öte yandan, kendisinin elbette ki yayımlanmış kitap, araştırma, makale ve bildirileri vardır. Hem de pek çoktur. İşte bunların turizmle ilgili olanlarından bazıları Ek-1'de yer alıyor.

2000'li yıllardan sonra, yazılarının basılması, kendisinin pek umurunda olmamış gibi... Turizm alanında kongrelere bildiriler yazdığını biliyoruz. Bunların sonradan makale haline getirilmesi mümkün iken, böyle işlerle fazla uğraşmamış olabilir. Ayrıca, Dener'in turizm konusundaki devlet yayınlarına da isimsiz katkıları vardır. Yine de, bunların bazılarının ona ait olduğu, üslubundan anlaşılıyor gibi... Yönettiği turizmle ilgili tezlerin listesi ise Ek-2'de yer almaktadır. Tezlerin özleri için 2010 yılında Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan "Prof. Dr. Hasan Işın Dener Özel Sayısı"na bakılabilir.

Mesleki Çalışma Alanları

Hasan Işın Dener'in, okuttuğu dersleri tanıtırken yukarıda gördüğümüz üzere epey geniş bir mesleki ilgi alanı söz konusu. Bunların nasıl bir dağılım gösterdiğini okuttuğu derslerden anlamak mümkün iken, isterseniz gelin 2010 yılında Anatolia'nın "Prof. Dr. Hasan Işın Dener Özel Sayısı"nda kendisinin yazdığı "*Kuru Özgeçmiş Niyet, Dere-Tepe Düz Gittim'e Kısmet*" başlıklı yazının "Mesleki Çalışma Alanlarım" alt başlığında yazdıklarına bir bakalım (Dener 2000: 7-16):

Bu kadar giriş, amacım için yeterli... Şimdi neymiş bu açıklamasına geçmem gereken "mesleki çok yönlülük"; bir görelim. Yakın tarihli bir özgeçmişimden, çalışma alanlarımı aşağıya aktarıyorum: -) İstatistik ve ekonometri, proje analizi, araştırma yöntemleri, uygulamada veri toplama yaklaşımları ve veri türetme, programlama ve yöneylem araştırmasının diğer konuları, öngörü teknikleri hakkında veya ilgili teknik ve yöntemleri kullanarak yapılmış çalışmalar, -) İktisat temel alanında (yukarıda belirtilmiş bulunan sayısal yaklaşım yöntemleri dışında), a) bir yandan millî muhasebe, gelir ve istihdam, üretim ve fiyat kuramı, büyüme ve konjonktür kuramı, teknolojik değişim, inovasyon, para ve banka, dağılım kuramı çerçevesinde çalışmalar, b) ve öte yandan sağlık ekonomisi, tarım ekonomisi ve hizmet alanları ekonomilerine ilişkin çalışmalar, c) sektörel ekonomik politika, sosyo-ekonomik politika, -) İşletmecilik temel alanında (yukarıda belirtilmiş bulunan sayısal yaklaşım yöntemleri dışında) karar kuramı, yönetim ekonomisi ve yaratıcı çözüm teknikleri ile ilgili çalışmalar, -) "bilgibilim" denilmeye başlanan genel çer-

çevede, bilgi ekonomisi, bilgi politikaları, kavramsal dizinleme, leksikografi, bibliyografik ölçümleme ile ilgili çalışmalar ve -) ..."turizm" bilimsel bilgi alanı. İlk bakışta "kalabalık" gibi görünüyor değil mi? Ama konuların birbirleriyle olan ilişkisine bakarsanız, hiç de "ben neymişim be abi?" türünden değil... En büyük konulararası içbağımlılık unsurunun en genel adını söyleyeyim mi? Matematik... Gençliğe tavsiye ederim! Matematik temel bilgisinin sosyal bilimciye açabileceği ufuk, hiç de yadsınacak gibi değil... (Ancak, size bir sır vereyim! Kağıt-kalemle ve sürekli problem çözmeyi hedefleyerek edinilen Matematik bilgisi, üretken olabiliyor.) Bu durumda sahi, ben ne profesörüyüm? Ben, İşletme Bölümü Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı profesörüyüm. Ayrıca, dar kapsamlı dalları ne olursa olsun, her ilgili alandan tez öğrencim olabilmesinin başlıca nedeni de budur.

Öyle sanıyorum ki bu açıklama, Dener'in disiplinlerarası çalışan öğretim üyesi tanımlamasını yerli yerine oturmaktadır.

Alana Katkısı

Dener, geniş bir yelpazede çalışmaları olan, dersler okutan bir öğretim üyesidir. Turizm alanına olan katkısını bu çerçevede değerlendirmek biraz zor olsa da, yapmak gerekir.

Turizm alanına en önemli katkısı, tartışmasız, metodik yaklaşımın ülkemizde yaygınlaşmasında üstlendiği görevdir. Her ne kadar günümüzde sosyal bilimlerde doğru-yanlış, eksik-fazla araştırmalarda ve tez çalışmalarında yöntem ve analize ilişkin "bölümler" olsa da, Türkiye'de turizm alanına metod ve analizi yaygın olarak ilk getiren ve tez çalışmalarında uygulayan ilk öğretim üyesi Dener'dir. Bunun için kendisinin 1980'li yıllarda yönettiği tez çalışmalarına bakılabilir. Yönettiği çalışmalarındaki metodik uygulamaların benzerlerinin yapılması bir yana, yöntem ve analiz içerikli çalışmalar Türkiye'de ancak 2000'li yılların başlarında yaygınlaşmaya başlar. Dener ise, ekonometri ve istatistik teknikleri ile modellerini 1980'li yılların ortalarından itibaren tez çalışmalarında geniş olarak kullanmaya başlamıştır. Turizm alanına yaptığı diğer bir önemli katkı da, disiplinlerarası yaklaşımı getirmesidir. Günümüzde bile, turizm araştırmalarında disiplinlerarası yaklaşımın üzerinde yeterince durulmadığı göz önüne alındığında, 1980'li yılların başında bu yaklaşımın turizm araştırmaları için ne denli önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır. 1980'li yıl-

larda turizm mimarlığı, turizm enformasyonu, talep analizleri, turizm fiyat indeksleri gibi pek çok farklı konuyla ilgili tezler yönetmesi, kendisinin disiplinlerarası yaklaşıma verdiği öneme işaret eden çalışmalarını. Ne yazık ki, açtığı yolda yürüyen pek çıkmadığı için turizm alanı işletmecilik disiplininin sığılmasında günümüze kadar uzanan bir bocalama dönemine girmek durumunda kaldı.

Dener'in bilime katkılarından biri de, bu alanda yayımlanan birtakım süreli yayınların kurumsallaşmalarına doğrudan veya dolaylı etkisidir. Uzun yıllar editörlüğünü yürüttüğü Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Bilgi Dünyası Dergisi ve Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, bu satırların yazarının yakından bildiği dergilerdir. Bu dergilerin yayım sürecine görüşleri, yaptığı işler ve fiilen basım çalışmalarında bulunma gibi önemli katkılar yapar. Her üç dergi de yayın yaşamlarını başarıyla halen sürdürmektedir.

Öte yandan iş disiplini, titizliği ve öğrencilerine yalnızca ders verme veya tez yönetme gibi alanlarda değil, özel konularda bile destek olması, zaman ayırması, bir farklılık olarak ele alınabilir. Bir başka anlatımla; Dener, "tam zamanlı" bir öğretim üyesidir. O'nda zaman diye bir mevhum yoktur; sabah başlayan bir çalışma ertesi sabah bitebilir, işi yarım bırakma diye bir şey söz konusu olamaz! Her zaman birinci önceliği öğrencileridir. Bu durum alana getirilen bir katkı olarak elbette ele alınamaz; ancak başta iş disiplini olmak üzere bu tür konuların üniversitelerimizde daha az gözlenen uygulamalar olması, Hasan Işın Dener'in farklılığını vurgulayan diğer önemli bir özelliktir.

ÖĞRENCİ VE ÇALIŞMA ARKADAŞLARININ GÖZÜYLE

Çok yönlü bir akademisyen olan Dener'i hakkıyla anlatabilmenin zorluğunu yazımın başında belirtmiştim. Bu konudaki eksikliği giderebilmek için mesai arkadaşları ile öğrencilerinin görüşlerine başvurmak yerinde olacaktır. Aşağıda yer alan ifadeler 2010 yılında Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan "Prof. Dr. Hasan Işın Dener Özel Sayısı"ndan alınmıştır.

Dener'in belki de en önemli özelliği, yukarıda söz edildiği üzere, verdiği derslere ve öğrenci-

lerine verdiği önemdir. Ülkemizde, elbette pek çok akademisyen verdiği derse önem verir, ancak Dener'in durumu epey farklı bir nitelik taşır. Yüksek lisans öğrencilerinden Aytaç Yıldızeli "Ders anlatmak O'nun dünyası idi" derken, Bülent Ağaoğlu "öğrenci yetiştirme O'nun tutkusuydu" diyerek bu konuya vurgu yapıyor ve ekliyor "(Ağaoğlu 2000: 164-167):

Hasan bey, hoca-öğrenci ilişkisinde ideali uyguluyordu. Ceberrut hoca profili çizmiyordu. Sıcaklığıyla, samimiyetiyle sizin yanınızda olduğunu hissediyordunuz. Sosyal yaşamda da sizinle beraber olmak istiyordu. Bunu bir şekilde reddetmiyordu. Bu kendisinin bir yaşam biçimiydi. Hasan bey en önemli yapması gereken olarak, öğrenci yetiştirmeyi kendisine görev edinmişti diye düşünüyorum. Öğrenci yetiştirme O'nun tutkusuydu. Bunun yolu da ders verme sürecine ağırlık vermektir. Başka bir hocamızın bir dersi sırasında kendisi için Hasan beye, 'uzayda ders vereceksin denilse, bunu seve seve yapar' dediğini bugün gibi hatırlıyorum. Teatral bir etkinliğe dönüştürüyordu verdiği dersleri.

Bülent Ağaoğlu, eğitimcilik rolüne ilişkin şu eklemeleri yapmadan edemiyor (Ağaoğlu 2000: 164-167):

Heyecanlıdır. Özellikle ders anlatırken bu heyecanı kendinden geçer derecesinde konsantre olarak dışa yansıtır. Öğrenim hayatım boyunca hiç bu şekilde heyecanla, istekle anlatan hoca görmedim... Öğrenci dostudur: "İri cussesini, ak saçları, mavi gözleri, engin bilgisi ve sınırsız hoşgörüsü ile öğrencilerin idolü haline gelmiş ve onlar tarafından kendi aralarında Noel Baba şeklinde çağırılmaya başlamıştır" (ekşi sözlük). Öğrenci dostu olmasından kaynaklanıyor olsa gerek, hevesle çok sayıda teze danışmanlık yapmıştır... Öğrencisi ile arasına duvarlar koymaz. 'Burnundan kıl aldırmayan', 'yanına yaklaştırmayan' bir insanla karşılaşmadığını anladınız.

Eğitimcilik yönüne ilişkin olarak Ekşi Sözlük'te bir öğrencisinin yazdığı şu ifade öyle sanıyorum ki, Dener'in eğitimcilik yönünü daha iyi açıklamaktadır:

Son derece kültürlü, görmüş, geçirmiş ve inanılmaz derecede sempatik olan, kendini işine adanmış baba akademisyen. Ancak bir kere "ladies and gentlemen" diye derse başlıyor ki, sonra tutabilece aşk olsun. Bir de bakmışız ki üç saat geçiverip gitmiş. Ammavelakin gerçekten de insana bir şeyler katan sadece işletme değil, kimyadan siyaset bilimine kadar her konuda engin bilgi sahibi olan ve bizleri bu konularda aydınlatan süper bir hocadır aynı zamanda. Bu arada kendisine hangi işletmeyle ilgili İngilizce ders kitabını soracak olursanız içeriğiyle dahil bilir ki bu kadar insanda bir hayranlık ifadesi uyandırır.

Diğer bir tez öğrencisi Meltem Ferendeci Özgödek, eğitimcilik özelliğine ilişkin yukarıdaki yarğaları řu ifadeler ile destekliyor (Ferendeci Özgödek 2010: 174-175):

Hocam, tezimle birlikte, bilgili bir danışman kime denir bana onu öğretmişti. Öğrencisinin başarısı için emek harcamak nasıl olur, bunu da göstermişti. İlkokul öğretmenim, kolej yıllarında ve üniversitede unutamadığım birkaç öğretmenimden sonra Hasan hocam benim eğitim hayatımın en büyük kazanımı oldu.

Halen Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan Doç. Dr. Ebru Güneren, Dener'in eğitimcilik yönüne ilişkin olarak řu veciz sözünü bizlerle paylaşıyor: "Lütfen önce düşünme lüksünü kullan". Güneren, öğrencilerine yalnız ders ve tezlerinde değil, özel yaşamlarında da nasıl destek olduğunu şöyle açıklıyor (Güneren 2010: 182-183):

O'nun yaşamıma, kişiliğime ve meslek hayatıma eşsiz katkıları vardır. Hocamın hayatımdaki yerini katkı kelimesi ile ifade etmek gerçekte çok yetersiz kalıyor. O bana özgün olabilmeyi öğretendir, özgün olabilme hakkımız olduğunu –kullanamasak da, kavratandır. Farklı olabilmenin cesaret gerektirdiğini ondan öğrendim. Düşünmenin bir lüks olduğunu, bir öğrenci yeni verilmiş ödev konusunda pek de analitik olmayan, oldukça hazırıcı bir soruyu ona yönelttiğinde verdiği o yanıtı öğrendim: "Lütfen önce düşünme lüksünü kullan..."

Dener'de "zaman kavramı" diye bir mevhum yoktur. Çalışmaya başlanır ve bitirilir. Süre önemli değildir. Öyle sanıyorum ki, bu özelliğine bütün öğrencileri tanık olmuşlardır. Mekânı neresi olursa olsun yapılacak iş yapılır, eğer bir kafede çalışıyor ve kafenin kapanma saati gelmiş ise, çalışılabilecek başka ortam aranır; bulunamaz ise, eve gidilir ve çalışmaya orada devam edilir.

Hacettepe Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Programı'nın ilk öğrencilerinden Aytaç Yıldızeli, Dener'in uluslararası boyutta bir öğretim üyesi olmasını verdiği bir örnek ile açıklıyor (Yıldızeli 2000: 180-182):

... İngiltere'den, benim çalıştığım TÜBİTAK/TÜRDOK'a dünyanın 'bir numara' diye kabul ettiği Kavramsal Dizin uzmanı Alan Gilchrist, OECD yardım faslından Türkiye'ye gönderilmişti. Birkaç çalışma oturumundan sonra, ona hocadan bahsettim. Alan Gilchrist onunla tanışmak istedi. O zamanlar, Kavaklıdere'de meşhur bir İtalyan restoranı vardı:

Pizza Pino! Alan, ben, hoca, Amerika'dan yeni dönmüş Kütüphanecilik uzmanı Aynur Ertunç oturduk. Hoca'nın mükemmel İngilizce'si Alan Gilchrist'i şaşırttı. Hoca "Thesaurus" üzerinde konuşmaya başlarken, Alan tam anlamıyla şoke oldu. Uzmanın kendisi İskoçyalı idi. Hasan hoca bunu duyunca, İskoç şivesiyle bir İskoç efsanesi ve atasözünü anlatınca, adamcağız yemeğini bıraktı, hayretle baktı. O anı hiç bir zaman unutamam, hâlâ bir garip olurum. Alan Türkiye'ye her gelişinde hocayı sordu ve "sizin hoca gibi bu konuda danışmanlık yapabilecek uzmanınız varken, beni niye çağırıyorsunuz?" dedi. Ama burası Türkiye idi.

Dener'in kişiliği ve insanı ilişkilere verdiği önem üzerine de pek çok şey söylenebilir. Beyefendiliği ile karşısındakinin görüşüne katılmasa bile, farklı düşündüğünü lafı epey de detaylandırarak anlatır. Tabi buradaki bir sıkıntı, karşı tarafından hocanın açıklamalarını iyi dinlemesi ve iyi anlamasıdır. Yoksa kendisi aslında katılmadığını anlatırken, karşısındaki kişi kendisini onayladığını sanabilir! Uzun yıllar mesai arkadaşlığı yaptığı Başkent Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Duygu Altuğ, hocanın bu özelliğine ilişkin şunu söyler (Altuğ 2000: 162-164):

... Hayır veya bilmiyorum" kelimelerinin o çok zengin Türkçesi içinde yer almadığı bir Hasan Işın vardır karşımızda. O'nun cümleleri "Evet, ama..." diye başlar. Bu durumun kaynağı akademik ve insan olarak ayrı ayrı iki Hasan Işın olmasıdır: Kimseyi incitmemek isteyen altın bir kalp ve gerçek bir bilim adamı olarak sürekli olasılık test eden bir zihinsel faaliyet... İşte bu, kompozisyon yazdığı jüri raporlarında, telefonda ve yüz yüze yaptığı konuşmalarda onun sınır tanımayan söz konusu özelliğini yansıtır. Bence bir başka söyleyişle mesele kendisinin gizli mesaj verme üstadı olmasıdır... Kimseyi incitmemek isteyen altın bir kalp ve gerçek bir bilim adamı olarak sürekli olasılık test eden bir zihinsel faaliyet...

İnsanı ilişkilere verdiği öneme bir başka örnek de Dr. İhsan Çetin'in anlatıdır (Çetin 2000: 164):

Dostluğunun çıtası, başka yeni dostlar edinmemi zorlaştırdı" der ve ekler: "Bana verdiği zararlarına gelince: Dostluğunun çıtası, başka yeni dostlar edinmemi zorlaştırdı. Bir de 1970'li ve 1980'li yıllarda, kolay anlaşılır, hatta takdir edilen yazılar yazardım. Dostluğumuz devam ettikçe, neredeyse onun anlaşılır ve eleştiriye değer bulduğu şekilde yazmaya başladım.

Ve elbette bir bilim insanıdır Hasan Işın Dener... Tartışmasız... Hem de örnekleri nadir kalmış olanlarından. Bilgisi, titizliği ve sürekli bilimsel metoda sadık kalması ve bilimsel etik ilkelerinden taviz vermemesi, aklıma gelen birkaç özelli-

ği. Uzun yıllar Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde görev yaptığı Prof. Dr. Doğan Yaşar Ayhan, bilim insanı olma yönünü şöyle betimler (Ayhan 2000: 160-161):

Bir bilim adamını iyi tanımak, onun kişilik yapısını ve davranışlarını iyi analiz yaparak, anlamaya çalışmak, anlamına gelir. O'nun için hiçbir şeyin sonu yoktur. Bilimsel çalışmalarda zamana karşı yarış olmaz veya olmamalıdır. Kim demiş "zaman nakittir" diye? Bilimsellik uğruna insan erinmemelidir zamanını harcamaktan. İşte böyle davranılırsa bilimsel evrim tamamlanır, kişi doyuma ve mükemmelliğe ulaşır. Bunun için de sabretmelidir insan, çabasını ortaya koyarken. Ancak nereye kadar?

Dener'in sanatsal yönüne değinmeden geçmek de olmaz sanırım. Küçük yaşlardan beri edebiyat, müzik gibi sanat dalları ile amatör olarak uğraşı içinde olduğumu biliyoruz. Kendisinden öğrenmemiş olsak da, 1990'lı yıllarda yayımlanan "Kim Kimdir" başlıklı yayında o dönemde 20'ye yakın piyano için koro, oda müziği ve senfonik müzik türlerinden eser ürettiği bilgisine sahibiz. Edebiyat alanında ise, bir dönem roman ve öykü denemeleri yaptığını; son yıllarda ise, şiire merak saldığına ilişkin ciddi duyularımız var!

SON SÖZ...

Yazının başında da belirtmiştim; zor bir iş Hasan Işın Dener'i anlatmak. Elimden geleni yapmaya çalıştım. Becerebildim mi, sanmam; epey eksiklik kaldı. Beklentim o ve umuyorum ki, ileride hocayı daha iyi anlatabilecek öğrencileri, araştırmacılar çıkacak, benim yarım bıraktığım kısımları tamamlayacak; Cumhuriyetin ikinci kuşak bir akademisyenini gelecek kuşaklara daha iyi anlatacaklardır. Hasan Işın Dener'i tanımak bir şanstır, hele öğrencisi olmak bir ayrıcalıktır; öyle sanıyorum ki, kendisini yakından tanıyanlar da aynı duygulara sahiplerdir. Ben bu ayrıcalık ve şansa 30 yıldır sahibim! Elbette ki, duygularını açıkça gösteremeyen, kıskançlıklarının çoğu kez esiri olan bir toplumda, "bu şans ve ayrıcalığı" göğsünü gere gere ifade edebilme sıkıntısı olsa da, bu şans ve ayrıcalığın varlığı bir gerçektir!.. Bu satırların yazarı, son 15 yılda gerçekleştirilmesine bir şekilde eklenildiği veya bizzat düzenlediği bütün etkinliklere hocanın katılımını sağlamaya çalışmasının ardında yatan amaç da, budur; herkesin böyle özel bir kişiliği tanıma şansına sahip

olabilmesidir! Zira üniversite ve öğretim üyesi kavramlarında son yıllarda yaşanan hızlı erozyona bir nebze olsun karşı koyabilmek için "Hasan Hoca" gibi bir öğretim üyesinden daha iyi bir "panzehir" bulamayız.

Ek-1: TURİZM ALANINDAKİ BAZI YAYINLARI

- Dener, H. I. (1978). *Döviz Bozdurma Zorunluluğu Tedbiri Konusunda Not*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı.
- Dener, H. I. (1979). *Turizm Politikası Çalışmalarına Özgü bir Politika Kavramının Genel Boyutları Hakkında*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, TAP Çalışmaları 7.
- Dener, H. I. (1979). *Turizmin Güncel Sorunları: Genel ve Sektörel Ekonomik Politika Kavram ve İlişkileri*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı.
- Dener, H. I. (1979). *Öngörülen Turizm İstatistikleri Sistemi ve Örgütü Hakkında*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Araştırma ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü.
- Dener, H. I. (1983). *Turizm Talebi Göstergesi Olarak Gerçekleşmiş Aylık Yabancı Gecelemelerinin Tahminine İlişkin bir Yöntem: Bir Operasyonel Tanım Hatasının Düzeltilmesi*, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1).
- Dener, H. I. (1980). *Türkiye'nin Tanıtma Politikası*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı (İ. Çetin, R. Taşcıoğlu, C. Benövenli ile).
- Dener, H. I. (1981). *Turizm Müesseseleri Vasıflar Yönetmeliği: Son Üç Değişikliğin Karşılaştırılması*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı.
- Dener, H. I. (1981). *Sosyal Turizm: Ekonomik Boyutu ve Politikası*; içinde: Modern Yönetim Semineri. Ankara: Türk-İş Yayınları 144.
- Dener, H. I. (1981). *Dinlence Üzerine Notlar*, ILO-PIACT/ Türk-İş Çalışma ve Yaşam Çevresinin İyileştirilmesi Programı. Ankara: Bilimsel Danışma Kurulu.
- Dener, H. I. (1982). *Turizm Ekonomisi ve Turizm Politikası*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi.
- Dener, H. I. (1981). *Turizm Eğitimi Üzerine Bazı Notlar*. Ürgüp: Kapadokya Turizm Semineri.
- Dener, H. I. (1986). *TURBAN Dokümantasyon Merkezi İçin Bir Sınıflandırma Sistemi: Yaklaşım Metodu ve Sınıflandırma Önerisi*. Ankara.
- Dener, H. I. (1992). *Paket tur satışları ve operasyonları arasındaki zamanaşımı ve oluşturulabilecek basit bir konjonktür modelinden çıkan sonuçlar*, Seminer notu, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Dener, H. I. (1992). *Turizm Ekonomisi veya Sektörel Ekonomik Disiplinlerin Genel Ekonomi Öğretisine Doğrudan Doğruya Bağımlı Oldukları Gerçeği Üzerine Bir Giriş Dersi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, İşletme Bölümü.
- Dener, H. I. (1993). *Turizm Olgusunun Ekonomik Yönüne Genel Bakış*. Ankara: TOBB Turizm Eğitimi Semineri.
- Dener, H. I. (1995). *Turizm Talebi ile İlgili Bazı Ampirik Araştırmalar Hakkında* *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6 (1): 14-21.

- Dener, H. I. (1997). Anatolia: The Evolution of a Journal, and a Title Bibliography in English, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 8 (3): 81-104.
- Dener, H. I. (2000). Efficiency Measurement in the Hotel Industry: Output Factor Constrained DEA Application, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 11 (1): 111-123.
- Dener, H. I. (2001). Information on Some International Journals of Tourism, Leisure and Recreation: The Results of a Survey, *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 12 (2): 181-195.

Ek-2: YÖNETTİĞİ LİSANSÜSTÜ TEZ ÇALIŞMALARI

- Akkaya, A. (1991). *TURBAN A.Ş. Konaklama İşletmelerinin Maliyet Fonksiyonları: 1988 Yılı İşletme İstatistiklerinin Ekonometrik Bir Analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baytok, S. (1988). *Türkiye'nin Kısa Dönem Etkisinden Arındırılmış Dış Aktif Turizm Talep Fonksiyonları* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Binici, S. (1984). *1978-1979 Kentsel Yerler Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anket Sonuçlarının Turizm Harcamaları Açısından Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cengiz, M. (1992). *Turizm Fiyat İndeksleri: Yapısı, Kurulması, Uygulamaları ve Türkiye'deki Olanakların İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çıraklar, N. (1991). *Belgeli Konaklama İşletmelerinin Doluluk Oranına Bağımlı Risk Yapısının Analizi ve Sonuçlarının Uygulamaya Yönelik Bir Değerlendirmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çöl, B. (1988). *Fayda Kuramı Yaklaşımının Bir Turist Eğilim Anketi Bulgularıyla İstatistiksel Uygulaması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkunt, C. (1988). *Türkiye'ye Yönelik Dış Turist Akımının Çekim Tipi Bir Analog Model Yoluyla Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ferendeci, M. (1993). *Türkiye'de Şehir Zincir Otellerinin Kullandıkları Pazarlama Yaklaşımları ve Personel Alt Sistemi Tarafindan Desteklenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güneren, E. (1992). *Nitelikli Otellerde Standartların Belirlenmesi ve Korunması Yönünden Toplam Kalite Kontrolü ve Yönetimi: Büyük Ankara Oteli İçin Bir Yaklaşım* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karacaer, Ş. (1998). *Antalya Yöresindeki 4 ve 5 Yıldızlı Otellerde Yapılan Toplam Etkinlik Ölçümü: Bir Veri Zarflama Analizi Uygulaması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kaya, B. (1983). *Türkiye Termal Turizmi, Arz Potansiyeli ve Öngörülen Yatırımlar*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kavafoğlu, M. (1991). *Türkiye'de Konaklama İşletmeleri Üretim Fonksiyonları: 1980 ve 1985 Sanayi ve İşyerleri Sayım Sonuçlarının Bir Kesit Analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kozak, N. (1991). *Mevsimlik Otel İşletmelerinde Çalışan İşgörenderin Sorunları ve Güdüleme Kuramları Çerçevesinde Bir Değerlendirme: Bodrum ve Yöresinde Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kutvan, S. A. (1984). *Planlama Kriteri Olarak Turistik Çekicilikler: Tercihlerin ve Potansiyelin Saptanmasında bir Yöntem Yaklaşımı ve Uygulaması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şentürk, L. (1988). *Bazı Turist Eğilim ve Seyahat Acentası Anketlerinin Turistlerin Beklenti ve İzlenimleri Yönünden Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Temiz, A. Y. (1995). *Turizm Yatırım Projelerinde Kullanılan Talep Analizi Yaklaşımları ve Öneriler* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldızeli, A. (1984). *Turizm Kavramsal Dizini* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Y. (1984). *Sosyal Turizm ve Türkiye*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, B. (2000). Örnek İnsan ve Bilim Adamı Hasan Işın Dener, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 164-167.
- Altuğ, D. (2000). Kağıtlar – Mesajlar ve Hasan Işın Dener, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 162-164.
- Ayhan, D. Y. (2000). Beytepe'de Bir Akşam Vakti., *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 160-161.
- Çetin, İ. (2000). Hasan Işın Dener, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 164.
- Dener, H. I. (2000). Kuru Özgeçmiş Niyet, "Dere-Tepe Düz Gittim"e Kismet, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 7-16.
- Ferendeci Özgödek, M. (2000). Hasan Hocama Saygılarımla, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 174-175.
- Güneren, A. (2000). Hasan Hocam, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 182-183.
- Yıldızeli, A. (2000). Sevgili Hasan Işın Dener Hocam, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 180-182.
- Nazmi KOZAK, Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Yunus Emre Kampusu, 26470 Eskişehir
E-posta: nkozak@anadolu.edu.tr